

DRUHÁ KAPITOLA

Ako byť skutočný

Charles, sympatický manažér, mal za sebou všetky správne predpoklady: vynikajúce vzdelanie z Andoveru, Harvardu a Harvardskej ekonomickej školy, starého otca a otca, úspešných bankárov, a matku, ktorá predsedala správnej rade na prestížnej ženskej vysokej škole. Aj okolo seba mal to, čo treba: moderný byt v San Franciscu s panoramatickým výhľadom od mosta Golden Gate až po Bay Bridge, rozkošnú manželku zo spoločensky uznávanej rodiny, šesťciferný plat a kabriolet Jaguar XKE. A to všetko už vo veku tridsaťsedem rokov.

Lenže vnútri to, čo potreboval, nemal. Dusili ho komplexy, výčitky svedomia a pocity viny, a len čo na ceste uvidel policajné auto, zaliel ho pot. „Voľne sa vznášajúca vina, ktorá si hľadá svoj hriech, to som ja,“ zažartoval. Navyše, ešte aj v snoch sám seba nemilosrdne ponižoval: videl sa s rozdávanými hnisajúcimi ranami, ako sa krčí v pivnici alebo v jaskyni, bol žobrák, lotor, kriminálnik, podvodník. No ešte aj počas tohto sebabičovania v snoch sa prejavil jeho ironický zmysel pre humor.

„Čakal som v skupine ľudí, ktorí prišli na konkurz do nejakého filmu,“ opisoval mi na jednom z našich prvých sedení svoj sen. „Vyčkal som, kým ma zavolali, a celkom slušne som

predniesol naučený text. A režisér ma z čakárne zavola dnu a pochválil ma. Potom sa ma opýtal, v akých filmoch som už účinkoval, a ja som mu prezradil, že v nijakom. Buchol dlaňami o stôl, vstal a cestou von zakričal: ‚Vy nie ste herec! Vy herca len hráte!‘ Utekal som za ním a volal som: ‚Kto vie zahrať herca, je herec!‘ Lenže on kráčal ďalej a už bol ďaleko. Vykrikol som z celej sily: ‚Herci hrajú! Herci predsa hrajú!‘ Ale bolo to márne. Zmizol a ja som zostal sám.“

Charlesova neistota pôsobila neotrasiteľne, nepohlo ňou nič, čo dokazovalo jeho osobné kvality. Všetko pozitívne – úspechy, povýšenie v práci, vyjadrenia lásky od manželky, detí a priateľov, vynikajúce referencie od klientov či zamestnancov – ním prechádzalo ako voda cez sito. Hoci sme z môjho pohľadu nadviazali dobrý a funkčný vzťah, trval na tom, že s ním strácam trpezlivosť a že ma nudí. Raz som poznamenal, že má vo vreckách diery, a tá veta zarezonovala – často ju potom počas spoločnej práce opakoval. Celé hodiny sme skúmali zdroje jeho nízkeho sebavedomia, preberali sme všetko, čo by mohlo byť príčinou: neslávne výsledky inteligenčných či stredoškolských testov, neschopnosť vzoprieť sa šikanoванию na základnej škole, pubertálne akné, nemotornosť na tanečnom parkete, kde-tu predčasná ejakulácia, komplexy z malého penisu. Napokon sme prišli k základnému zdroju jeho trápenia.

„Všetko zlé sa začalo,“ vzdychol Charles, „raz ráno, keď som mal osem rokov. Môj otec, olympijský šampión v plachtení, sa v zamračený veterný deň vydal na svoju pravidelnú rannú plavbu, vyrazil na more z Bar Harboru v Maine a nikdy sa nevrátil. Ten deň si dodnes pamätám: hrozné bdenie a čakanie s celou rodinou, stupňujúca sa búrka, matkino nepokojné pochodovanie sem a ta, telefonáty priateľom a pobrežnej strážii, pohľady upreté na telefón, ktorý ležal na kuchynskom stole zakrytom červeným kockovaným obrusom, a rastúci strach z fičiaceho vetra, ako sa blížila noc. A najhorší bol

matkin plač na druhý deň skoro ráno, keď jej z pobrežnej správy zatelefonovali, že zachytili jeho prázdnu prevrátenú loď. Otcovo telo sa nikdy nenašlo.“

Charlesovi tiekli po lícach slzy a emócie mu stiahli hrdlo, akoby sa to všetko stalo včera, a nie pred dvadsiatimi ôsmimi rokmi. „To bol koniec dobrých časov, koniec otcových láskyplných objatí, našich spoločných hier, hádzania podkov, halmy a monopolov. Vtedy som si tuším uvedomil, že už nič nebude také ako predtým.“

Jeho matka smútila do konca života a manžela jej nikto nikdy nenahradil. Charles to videl tak, že odvtedy vychovával sám seba. Áno, samostatnosť mala svoje výhody, a keďže za svoj vzostup ďakoval iba sebe, mohol z toho čerpať sebavedomie. Lenže sólista je osamotený a Charlesovi v noci často prišlo smutno za teplým kozubom, ktorý tak dávno vychladol.

Pred rokom, na dobročinnom podujatí, sa Charles zoznámil s Jamesom Perrym, podnikateľom z oblasti informačných technológií. Spriatelili sa a po niekoľkých stretnutiach James ponúkol Charlesovi atraktívnu manažérsku pozíciu vo svojej začínajúcej firme. James, o dvadsať rokov starší, bol v Silicon Valley známy tým, že na čo siahol, to malo úspech, a hoci nahromadil obrovský majetok, sám sa priznal, že sa nedokáže stiahnuť z hry, a tak pokračoval so zakladaním firiem. Hoci ich vzťah – priatelia, zamestnávateľ a zamestnanec, mentor a protežant – bol zložitý, elegantne ho zvládali. Práca si od nich vyžadovala časté cestovanie, ale vždy, keď boli obaja doma, nezabudli sa po práci stretnúť na pohárik a kus reči. Rozprávali sa o všetkom: o firme, konkurencii, nových produktoch, problémoch so zamestnancami, ale aj o rodine, investíciách, filmoch, dovolenkových plánoch, o všetkom, čo im zišlo na um. Charles sa na tie milé stretnutia veľmi tešil.

A vtedy, krátko potom, čo sa Charles zoznámil s Jamesom, sa mi ozval. Môže to pôsobiť ako paradox, že terapiu vyhľadal počas zlatého obdobia, keď objavil priateľa i mentora, ale dá

sa to ľahko vysvetliť. Otcovská starostlivosť, ktorú Charles dostával od Jamesa, v ňom prebudila spomienku na otcovu smrť a on si mučivo pripomínal to, čo mu chýba.

Počas štvrtého mesiaca terapie mi Charles zavolaľ a požiadal o súrne stretnutie. Do mojej pracovne prišiel celý popolavý. Pomaly prešiel ku kreslu, opatrne si sadol a vytisol zo seba len dve slová: „Je mŕtvy.“

„Charles, čo sa stalo?“

„James zomrel. Dostal rozsiahlu mŕtvicu. Bol na mieste mŕtvy. Jeho vdova mi povedala, že bola na večeri s členmi svojej správnej rady, a keď prišla domov, našla ho zrućeného v kresle v obývačke. Kristepane, ani len nebol chorý! Je to absolútne nečakané!“

„Strašné. To musel byť pre vás šok.“

„Ako by som vám to opísal? Nemám slov. Bol to nesmierne dobrý ľovek, ku mne bol veľmi ľáskavý. Je mi cťou, že som ho spoznal. Vedel som to! Od začiatku som vedel, že to nemôže vydržať! Páni, strašne ľutujem jeho ženu a deti.“

„A ja ľutujem vás.“

V priebehu nasledujúcich dvoch týždňov sme si dávali aj dve až tri stretnutia týždenne. Charles nedokázal pracovať, zle spával a počas sedení často plakal. Opakoval, ako si Perryho vážil, aký je vďačný za čas, ktorý s ním strávil. Znovu sa vynorila bolesť z predchádzajúcich strát, nielen zo straty otca, ale aj matky, ktorá už bola tri roky a mesiac nebohá. Aj smútok za Michaelom, priateľom z detstva, ktorý zomrel v siedmej triede, a za Cliffom, poradcom z tábora, ktorého zabila prasknutá aneuryzma. Charles opäť a opäť spomínal svoj šok.

„Preskúmame váš šok,“ navrhol som. „Z čoho sa skladá?“

„Smrť je vždy šok.“

„Pokračujte. Povedzte mi o tom.“

„Veď je to jasné.“

„Vyjadrite to slovami.“

„Bum, a je po živote. Len tak. Niet sa kam skryť. Nik nie je v bezpečí. Pominuteľnosť... život je pominuteľný... vedel som to, veď kto to nevie? Len som nad tým neuvažoval. Nechcelo sa mi na to myslieť. A Jamesova smrť ma núti, aby som sa tým zaoberal. Stále mi to pripomína. Bol odo mňa starší, vedel som, že zomrie skôr. No teraz tomu musím čeliť.“

„Dobre, pokračujte. Čomu musíte čeliť?“

„No, všeličomu. Týka sa to môjho života. Smrti, ktorá ma raz zastihne. A stálosti smrti. Toho, že smrť je večná. Nejako mi zaviazla v hlave myšlienka, *byť večne mŕtvy*. Ach, závidím svojim katolíckym priateľom, ktorí veria v posmrtný život. Kiežby som to dokázal len tak zhltnúť.“ Zhlboka sa nadýchol a zadíval sa na mňa. „Takže o tom teraz premýšľam. A tiež si kladiem otázku, čo je skutočne dôležité.“

„Hovorte.“

„Myslím na tú márnosť, že celý život trávim prácou, zarábaním peňazí, a pritom ich toľko ani nepotrebujem. Mám už dosť, ale neprestávam zarábať. Ako James. Je mi smutno z toho, ako žijem. Mohol som byť lepším manželom aj otcom. Vďaka Bohu, že mám ešte čas.“

Vďaka Bohu, že mám ešte čas. Tú myšlienku som uvítal. Poznal som mnohých ľudí, ktorým sa podarilo takto pozitívne reagovať na svoj žiaľ. Konfrontácia so surovou skutočnosťou ich prebrala, stala sa katalyzátorom významných životných zmien. Zdalo sa, že to takto prebehne aj s Charlesom, a ja som len dúfal, že mu pomôžem vykročiť tým smerom.

Asi o tri týždne po smrti Jamesa Parryho mi však Charles vošiel do pracovne nesmierne rozrušený. Rýchlo dýchal, a aby sa upokojil, musel si priložiť dľaň na hrudník, zhlboka vydýchol a pomaly klesol do kresla.

„Som veľmi rád, že sa dnes stretávame. Keby sme už neboli dohodnutí, asi by som vám bol večer zatelefonoval. Práve som prežil jeden z najväčších šokov v živote.“

„Čo sa stalo?“

„Volala mi Margot Perryová, vdova po Jamesovi. Pozvala ma k sebe, chcela sa o niečom závažnom pohovárať. Včera večer som za ňou zašiel a... už prejdem rovno k veci. Povedala mi: ‚Nechcela som vám to hovoriť, ale už to vie veľmi veľa ľudí a ja chcem, aby ste to počuli odo mňa, nie od iných. Jamesa nezabila mŕtvica. Spáchal samovraždu.‘ A odvtedy som hotový. Svet sa mi obrátil hore nohami.“

„To musí byť strašný pocit! Povedzte mi, čo prežívate.“

„Je toho veľmi veľa. Celý hurikán pocitov. Ťažko sa opisujú.“

„Začnite, kde chcete.“

„Nuž, najskôr mi preletelo hlavou, že ak *on môže spáchať samovraždu, tak to môžem aj ja*. Nevieť vám to lepšie vysvetliť, možno len tým, že som ho tak dobre poznal, boli sme si blízki, bol mi v mnohom podobný a ja som bol podobný jemu, a ak to mohol urobiť on, ak sa on mohol zabiť, ja môžem spraviť to isté. Tá možnosť mnou otriasla. Nebojte sa, nechcem sa zabiť, ale... neviem sa tej myšlienky zbaviť. *Ak on, tak aj ja*. Smrť, samovražda už nie sú abstraktné úvahy. Už nie. Sú skutočné. A prečo? Prečo sa zabil? Nikdy to nezistím. Jeho manželka nič netuší, alebo to aspoň predstiera. Povedala, že ju to absolútne zaskočilo. Budem si musieť zvyknúť na to, že nič neviem.“

„Len hovorte, Charles. Povedzte mi všetko.“

„Svet je hore nohami. Už ani neviem, čo je skutočnosť. Bol taký silný, schopný, pozitívny. Starostlivý, ohľaduplný, a predsa, len si to predstavte, kým mi všetko uľahčoval, ako len vedel, musel tak strašne trpieť, že už nechcel žiť. Čo je skutočnosť? Čomu sa dá veriť? Tolkokrát ma podporil, láskavo mi poradil, a zároveň zvažoval, že sa zabije! Viete, čo chcem povedať? Tie úžasné okamihy šťastia, keď sme sa spolu rozprávali, tie dôverné priateľské chvíle – *a ja teraz viem, že nejestvovali*. Cítil som sa s ním na jednej lodi, všetko sme si hovorili, ale... v skutočnosti som tam bol len ja. On nie. On nebol šťastný. On plánoval odchod z tohto sveta. Nevieť, čo je realita. Tú svoju som si totiž vymyslel.“

„A čo táto realita? Táto miestnosť? Vy a ja? To, ako tu spolu sedíme?“

„Neviem, čomu veriť. Komu veriť. Nie, my dvaja tu nie sme. Ja som totiž úplne sám. Pochybujem, veľmi pochybujem, že my dvaja teraz, keď sa rozprávame, prežívame to isté.“

„Chcem, aby sme tu boli. My. Nakoľko je to len možné. Medzi dvoma ľuďmi je vždy neprekonateľná priepať, no rád by som tú priepať v tejto miestnosti zmenšil na minimum.“

„Irv, ja môžem len hádať, čo si myslíte a čo cítite. A pozrite, ako som sa pri Jamesovi pomýlil. Hádal som, že sme duet, ale bolo to iba sólo. Nepochybujem, že to isté robím aj tu – hádam a opäť sa vo vás mýlim.“ Charles zaváhal a po chvíli sa náhle opýtal: „Ozaj, na čo práve teraz myslíte?“

Pred dvadsiatimi alebo tridsiatimi rokmi by ma takáto otázka zaskočila. No ako terapeut som odvtedy dozrel a postupne som začal dôverovať svojmu nevedomiu, že sa bude správať profesionálne a zodpovedne, a veľmi dobre viem, že nejde ani tak o to, čo o svojich myšlienkach prezradím, ale o to, že som ich ochotný vyjadriť. Tak som povedal to prvé, čo mi slina priniesla na jazyk.

„Vo chvíli, keď ste mi položili tú otázku, sa mi v hlave zjavila veľmi zvláštna myšlienka. Spomenul som si, čo som nedávno videl na anonymnej internetovej stránke, kde si ľudia zverujú tajomstvá. Prečítal som si tam: ‚Pracujem v Starbuckse, a keď sú ku mne zákazníci protivní, dám im bezkofeínovú kávu.‘“

Charles ku mne omráčene zdvihol pohľad a z ničoho nič vybuchol do smiechu. „Čože? A čo to s tým má spoločné?“

„Spýtali ste sa, na čo myslím. A toto mi zišlo na um – že každý z nás má tajomstvá. Skúsím to vystopovať. Táto myšlienková niť sa zrodila pred pár minútami, keď ste hovorili o povahe reality a o tom, že tú svoju ste si vymysleli. Na to som nadviazal úvahou, že máte pravdu. Realita nie je len niečo, čo existuje mimo nás, ale každý z nás si ju do značnej miery konštruje alebo aj vymýšľa, fabrikuje. A potom som

si na okamih – vydržte, veď vy ste sa pýtali, na čo myslím – spomenul na nemeckého filozofa Kanta, ako nás učil, že štruktúra našej mysle aktívne ovplyvňuje povahu reality, ktorú prežívame. Potom som sa zamyslel nad všetkými tými tajomstvami, ktoré som za polstoročie therapeutickej praxe vypočul, a zišlo mi na um, že nech sa akokoľvek túžime zblížiť, vždy medzi nami zostane odstup. Potom som sa zamyslel, že vaše vnímanie červenej farby a chuti kávy môže byť celkom odlišné od toho môjho, možno sa líšia tak, ako to ani nikdy nezistíme. Káva – *to je ono, tam je súvislosť s tým tajomstvom zo Starbucksu*. Ale prepáčte, Charles, naozaj prepáčte. Obávam sa, že už priveľmi odbočujem.“

„Nie, vôbec nie.“

„Povedzte mi, čo vám preletelo myslou, keď som rozprával.“

„Pomyslel som si: *Ten to vystihol*. Páči sa mi, keď takto rozprávate. Keď sa mi zverujete so svojimi úvahami.“

„Nuž, a poviem vám ešte čosi, čo sa mi vynorilo v hlave, stará spomienka na prezentáciu na jednom seminári ešte počas štúdia, uf, to bolo dávno! Prezentovali pacienta, muža, ktorý prežil krásnu svadobnú cestu na nejakom tropickom ostrove, boli to azda najkrajšie chvíle v jeho živote. Lenže manželstvo sa v priebehu roka vážne narušilo a napokon sa rozviedli. V istej chvíli mu manželka prezradila, že počas ich spoločného života, áno, aj počas medových týždňov, bola posadnutá iným. Reagoval veľmi podobne ako vy. Uvedomil si, že idylický pobyt na tropickom ostrove neprežívali rovnako a spolu, že aj on hral nechtiac sólo. Na viac si už nespomínam, ale pamätám si, že aj on, tak ako vy teraz, cítil, že realita je rozbitá.“

„Rozbitá realita... to mi niečo hovorí. Mne sa o tom aj sníva. Včera som mal pôsobivé sny, ale pamätám si len na jeden kúsok. Bol som v domčeku pre bábiky, dotýkal som sa záclon a okien a cítil som, že sú z papiera a celofánu. Boli krehké, a potom som začul hlasné kroky a zľakol som sa, že niekto na dom stúpi.“

„Charles, skúsme si znovu pripomenúť našu momentálnu realitu. Upozorním vás, že to budem robiť častejšie. Ako sa nám dvom teraz darí?“

„Myslím, že je to lepšie ako hocikde inde. Teda, že sme k sebe úprimnejší. Ale zostali aj medzery. Nie, nie aj medzery – veľké medzery. V skutočnosti nezdieľame jednu a tú istú realitu.“

„Nuž, tak sa pokúsme zmenšiť tie medzery. Aké otázky mi chcete položiť?“

„Hm. Na to ste sa ma ešte nikdy neopýtali. Nuž, mám ich veľa. Ako ma vidíte? Aké je to byť teraz so mnou v tejto miestnosti? Je pre vás táto hodina náročná?“

„Dobré otázky. Pustím si trochu myšlienky na špacír, nebudem systematický. To, čo prežívate, ma dojíma. Som tu s vami v tejto miestnosti na sto percent. Ste mi sympatický a rešpektujem vás – to, myslím, viete, alebo aspoň dúfam, že to viete. A veľmi vám chcem pomôcť. Myslím na to, ako vás zasiahla otcova smrť, ako vám to poznačilo celý život. A myslím na to, aké je to strašné, nájsť niečo také vzácne, ako bol váš vzťah s Jamesom Perrym, a zakrátko o to náhle prísť. Predstavujem si, že strata otca a Jamesa hrajú veľkú rolu vo vašom pohľade na mňa. Nuž, pozrime sa, čo to asi je. Vidím, že keď sa s vami stretávam, čelím dvom rozličným pocitom, ktoré sú občas v konflikte. Na jednej strane vám chcem byť ako otec, ale chcem vám aj pomôcť prekonať potrebu mať otca.“

Charles prikyvoval, pozeral do zeme a mlčal. Potom som sa ho spýtal: „A teraz, Charles, myslíte si, že sme skutoční?“

„Zle som to vyjadril. Pravda je, že vy nie ste ten hlavný problém. Ten som ja. Priveľa som pred vami tajil... nechcel som vám to povedať.“

„Báli ste sa, že ma od seba odoženiete?“

Charles pokrútil hlavou. „Čiastočne.“

Tu som si už bol istý, o čo ide. O môj vek. To isté som

zažil u iných pacientov. „Nechcete mi spôsobiť bolesť,“ povedal som.

Prikývol.

„Verte mi, moje pocity sú moja starosť, musím ich riešiť ja, to je moja práca. Stále som tu s vami. Skúste začať.“

Charles si uvoľnil kravatu a rozopol si vrchný gombík na košeli. „No, tak toto sa mi snívало včera v noci. Rozprával som sa s vami v tejto miestnosti, ibaže vyzerala ako dreváreň. Všimol som si štós dreva, veľkú cirkulárku, hoblík a šmirgeľ. Vy ste zrazu vykriekli, chytili ste sa za hrudník a klesli ste na zem. Priskočil som vám na pomoc. Volal som pohotovosť, kým prišli, držal som vás v náručí, potom som im pomohol naložiť vás na nosidlá. To nebolo všetko, ale na viac si nespomeniem.“

„Čo si o tom sne myslíte?“

„Podľa mňa je to jasné. Uvedomujem si váš vek a obávam sa, že zomriete. Ani s tou drevárňou to nie je žiadna záhada. V tom sne som si vás spojil s pánom Reillym, ktorý ma na druhom stupni učil technické práce. Bol veľmi starý a bral som ho tak trochu ako otcovský vzor. Aj po skončení základnej školy som ho ešte navštevoval.“

„A čo ste v tom sne cítili?“

„Neviem to iste, ale spomínam si na paniku a tiež som bol hrdý na to, ako vám pomáham.“

„Dobre, že ste to načali. Mohli by ste hovoriť aj o iných snoch, ktoré ste predtým mnou zamlčali?“

„No, hm. Je to trochu trápne, ale pred týždňom alebo desiatimi dňami sa mi prisnil jeden sen, na ktorý stále myslím. V tom sne sme sa stretli tak ako teraz, sedeli sme v týchto kreslách, ale neboli tu steny a netušil som, či sedíme vnútri alebo vonku. Tvárili ste sa pochmúrne, potom ste sa ku mne naklonili a prezradili ste mi, že vám zostáva len šesť mesiacov života. A potom... to je už naozaj čudné... som sa s vami pokúsil uzavrieť dohodu. Ja vás naučím zomrieť a vy ma naučíte

byť terapeutom. Viac toho už veľmi neviem, len to, že sme obaja dosť plakali.“

„Prvá časť je jasná – isteže si uvedomujete, koľko mám rokov, a bojujete sa, ako dlho budem ešte žiť. Ale čo tá druhá časť, že chcete byť terapeutom?“

„Neviem, čo si mám o tom myslieť. Nikdy by som o dráhe terapeuta neuvažoval. Nestačil by som na to. Asi by som sa nedokázal stále stretávať so silnými emóciami. Veľmi vás preto obdivujem. Ste ku mne veľmi, veľmi láskavý a vždy ma viete správne nasmerovať.“ Charles sa nahol, vzal si papievrovú vreckovku a utrel si čelo. „Je to pre mňa strašne ťažké. Veľa ste mi dali a ja vás tu trápim svojimi otrasnými snami o vás. Naozaj je to nefér.“

„Vašou úlohou je zdôveriť sa mi, o čom premýšľate, a robíte to dobre. Je normálne, že vám môj vek robí starosti. Mám osemdesiatjeden rokov, obaja vieme, že sa blížim ku koncu života. Smúťte za Jamesom, stále žialite za otcom a je len prirodzené, keď sa bojujete, že stratíte aj mňa. Osemdesiatjeden je veľa, šokujúco veľa. Samého ma to šokuje, keď sa nad tým zamyslím. Pritom si nepripadám starý a stále a znovu žasnem, kde som nabral toľko rokov. Vždy som bol najmladší – v triede, v bejzbalovom tíme v letnom tábore, v tenisovom tíme – a zrazu som všade, kam prídem, najstarší. V reštaurácii, v kine, na konferenciách. Neviem si na to zvyknúť.“

Zhlboka som sa nadýchol. Obaja sme dlhšiu chvíľu mlčali. „Kým sa posunieme ďalej, chcem sa vás znovu opýtať, Charles, ako sa nám tu darí? Čo hovoríte na veľkosť medzery?“

„Medzera sa dosť zúžila. Ale toto je veľmi náročné. Nie je to normálny rozhovor. Zvyčajne predsa človek nikomu nehovorí, že sa obáva jeho smrti. Musí vás to bolieť a práve teraz naozaj patríte k ľuďom, ktorým by som strašne nerád ublížil.“

„Ale toto je nezvyčajné miesto. Tu nemáme, alebo by sme nemali mať, žiadne tabu. Nič nestojí v ceste úprimnosti. A pa-

mätajte na to, že to, o čom hovoríte, som sám nespočetne veľa rás prebral v úvahách. Etika môjho odboru si vyžaduje mať otvorené oči, nezatvárať ich pred ničím.“

Charles prikývol. Znovu nakrátko zavládlo ticho.

„Dnes mlčíme oveľa častejšie ako inokedy,“ odvážil som sa poznamenať.

Charles opäť prikývol. „Som naozaj tu, som stopercentne s vami. To mi len tento rozhovor dosť vyráža dych.“

„Chcem vám povedať ešte niečo dôležité. Verte či nie, ale pohľad na blízky koniec života má isté pozitívne dôsledky. Porozprávam vám o jednom čudnom zážitku, ktorý som mal pred niekoľkými dňami. Bolo okolo šiestej večer a ja som na konci príjazdovej cesty k domu uvidel manželku, ako siaha do našej poštovej schránky. Vykročil som k nej. Obzrela sa a venovala mi úsmev. Náhle a nevysvetliteľne sa mi v mysli celá scéna posunula a ja som si na pár sekúnd predstavil, že som v tmavej miestnosti a pozerám mihotavý domáci záznam kľúčových scén zo svojho života. Podobne ako protagonista v *Krappovej poslednej páske*. Poznáte tú Beckettovu hru?“

„Nie, ale počul som o nej.“

„Je to monológ, prednáša ho starec na svoje narodeniny, keď počúva záznamy zo svojich minulých narodenín. Tak som si podobne ako Krapp predstavil staré scény zo svojho života. A uvidel som svoju nebohú manželku, ako sa ku mne so širokým úsmevom obracia a kýva na mňa. Pri pohľade na ňu ma zaplavilo dojatie, nepredstaviteľný žiaľ. A potom sa to zrazu všetko stratilo, vrátil som sa do prítomnosti a tam bola, živá, žiarivo krásna, z mäsa a kostí, s tým svojím úchvatným septembrovým úsmevom. Mňa zaplavila hrejivá radosť. Bol som vďačný, že sme obaja ešte nažive, ponáhľal som sa k nej, objal som ju a vykročili sme na večernú prechádzku.“

O tom zážitku som nedokázal hovoriť bez slz a siahol som po papierovú vreckovku. Charles si tiež jednu vzal a osušil si oči. „Takže vravíte, že si mám vážiť to, čo mám.“

Všetko trvá krátko

„Áno, presne tak. Vravím, že očakávanie konca nám môže pomôcť, aby sme o to živšie uchopili súčasnosť.“

Vtedy sme obaja pozreli na hodiny. Pretiahli sme sedenie o niekoľko minút. Pomaly si pozbieral veci. „Som zničený,“ šepol. „Aj vy ste určite unavený.“

Vstal som a vystrel som sa. „Nie, kdeže. Takéto kvalitné, hlboké sedenie ma práveže nabije energiou. Dnes ste odviedli kus práce, Charles. Spolu sme odviedli kus práce.“

Otvoril som mu dvere na pracovni a tak ako vždy sme si na rozlúčku podali ruky. Zatvoril som dvere a potom som si náhle plesol po čele. „Nie, toto nejde. Takto to nemôžem ukončiť,“ povedal som si. A tak som dvere znovu otvoril, zavolať som ho naspäť a... „Charles, vĺzol som do svojho starého režimu a urobil som presne to, čo som nechcel. Pravda je taká, že som po toľkej práci unavený, vlastne aj zničený, a teším sa, že po vás už dnes nikoho na programe nemám.“ Pozrel som naňho s očakávaním. Naozaj som nevedel, ako zareaguje.

„Ach, Irv, bolo mi to jasné. Poznám vás lepšie, ako si myslíte. Viem, kedy z vás hovorí terapeut.“